

ИСКАНЕ

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

Вх. № 318 КЗ

Дата 27.05.24

Дата: 27.05.2024

Софийски градски съд

бивш Специализиран наказателен съд

В закрито заседание в следния състав:

Град: София

3 състав

4 състав

Председател: Иво Хинов

Съдебни заседатели: Латинка Паунска

Христина Джартова

като разгледа докладваното от съдията Иво Хинов н.о.х.д. № 369 по описа за 2021 година, установи следното:

Производството е по реда на чл. 150 ал. 1 т. 2 от Конституцията.

I. Общи положения

1. Сезирацият съд е изправен през ситуация, при която Съдът на ЕС е дал такъв отговор на преюдициално запитване по разглежданото дело, който, макар и да решава определен правен проблем, все пак създава нови, по-различни. Тези нови правни проблеми са от такова естество, че следва да намерят национално-правно разрешение.

2. Един от тях е свързан с нововъзникналата невъзможност съдът да постанови осъдителна присъда по непредявена на подсъдимия правна квалификация, дори и да се касае за прилагане на закон за същото, еднакво или по-леко наказуемо престъпление, без съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението.

3. Това ново правно положение, пряк резултат от Решението на Съда на ЕС по С-175/22 ECLI:EU:C:2023:844, според сезирация съд, води до извод за несъответствие между чл. 127 т. 3 пр. 2 от Конституцията и нормата на чл. 287 ал. 1 НПК, която не позволява на прокурора да изменени обвинението с цел прилагане на закон за същото, еднакво или по-леко наказуемо престъпление, без съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението.

4. Установяването на такова несъответствие е правомощие само на Конституционния съд, което обуславя необходимостта от отправяне на съответно искане.

II. Факти по делото

5. СпПр (понастоящем СГП) е повдигнала обвинение против две лица. Твърди определена фактическа обстановка, която квалифицира като „подкуп“ по чл. 302 т. 1 и т. 2 вр чл. 301 ал. 3 НК.

6. В хода на делото защитникът на единия подсъдим е възразил, че тази правна квалификация е неправилна, доколкото – съобразно твърдяната от прокурора фактическа обстановка - в действителност е налице „измама“ (чл. 209-210 НК), а не подкуп.

7. Съдът е отправил преюдициално запитване, в което посочва, че евентуално тази фактическа обстановка би могла да бъде възприета и като друго престъпление – а именно „търговия с влияние“ (чл. 304б НК). В това преюдициално запитване е поставен въпросът за възможността за осъждане по непредявена правна квалификация.

8. Съдът на ЕС с Решение от 09.11.2023 г по С-175/22, ECLI:EU:C:2023:844 приема, че е възможно съдът да признае подсъдимите за виновни и да ги осъди по правна квалификация, която е различна от възприетата от прокурора в обвинителния акт, но за тази цел е нужно: „да е информирал обвиняемия за разглежданата нова квалификация, към момент и при условия, които са му позволили да подготви ефективно защитата си, и така да е осигурил на обвиняемия възможност да упражни конкретно и ефективно правото си на защита по отношение на така посоченото ново престъпление“ – втори диспозитив.

9. Следователно Съдът на ЕС изисква подсъдимите да бъдат информирани за възможната нова правна квалификация; поставя върху съда задължението за това информиране.

10. След получаване на това Решение то е обсъдено от съда и страните в съдебно заседание от 21.12.2023 г. Съдът е приложил частично това Решение, като е обявил, че няма да постанови съдебен акт по същество с прилагане на правна квалификация, която не е била надлежно и официално обявена преди това на подсъдимите и техните защитници като евентуално приложима.

11. Прокурорът на 24.01.2024 г посочва, че „е налице правна възможност съдът... да се произнесе с присъда, с която да осъди подсъдимите... при същата фактическа обстановка по квалификация на престъпната им дейност“ по чл. 209, респ. чл. 210 ал. 1 т. 2 и т. 3 НК; а също така и по чл. 204б ал. 1 НК.

12. Прокурорът уточнява в съдебно заседание от 30.01.2024 г, че поддържа старата правна квалификация, посочена в обв. акт, като новите две правни квалификации са алтернативни. Счита, че не прави изменение на обвинението – а посочва алтернативни правни квалификации, до които съдът може да достигне и сам.

13. Сезирацията съд отбелязва, че посочената в обв. акт правна квалификация „подкуп“ по чл. 302 т. 1 и т. 2 вр чл. 301 ал. 3 НК предвижда наказание от "лишаване от свобода" от три до петнадесет години (както и други, по-леки наказания). Новите правни квалификации, посочени от прокурора на 24.01.2024 г, предвиждат по-леки наказания – „измамата“ по чл. 209 НК се наказва до шест години "лишаване от свобода", „измамата“ по чл. 210 ал. 1 т. 2 и т. 3 НК се наказва до осем години (както и друго, по-леко наказание), а „търговията с влияние“ по чл. 304б НК се наказва до 6 години "лишаване от свобода" (или друго, по-леко наказание).

14. Следователно сезирацията съд е изправен пред хипотеза, при която – без съществено изменение на фактически обстоятелства – прокурорът посочва нови правни квалификации, които са по-леко наказуеми от онази в обвинителния акт. Това – според сезирацията съд – е вид изменение на обвинението. Обстоятелството, че прокурорът не го нарича така, не е пречка да бъде определено по този начин от съда, доколкото именно такава е естеството му.

15. Възникват множество въпроси, свързани с допустимостта на този вид изменение на обвинението.

16. Един от тях е свързан със законовата невъзможност прокурорът да изменя обвинението с искане за прилагане на закон не по-тежко наказуемо престъпление, без съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението.

Сезирацията съд е изправен пред този правен проблем (относно редакцията на чл. 287 ал. 1 НПК, не позволяваща на прокурора да направи в този случай изменение на обвинението) – като счита, че в този си аспект законът противоречи на Конституцията. Това е основанието за отправяне на настоящето искане.

17. В зависимост отговора на Конституционния съд, сезирацият съд ще знае дали следва да се произнесе по искането на прокурора за изменение на обвинението, като го допусне или не – или направо да го остави без разглеждане, като отправено извън компетентността на прокурора да изменя обвинението.

Приложимо национално право

III. Правен режим на уведомяване на подсъдимия за обвинението, вкл. и за правната му квалификация

18. Съобразно чл. 246 НПК в обвинителния акт се посочва в пълнота цялата информация, относима към предмета на делото – включително и правната квалификация на деянието, за което се твърди, че е престъпление (чл. 246 ал. 3 НПК).

19. Съобразно чл. 247 ал. 1 т. 1 НПК съдебната фаза на наказателното производство се образува въз основа на обвинителен акт, който се внася пред съда. Съобразно чл. 247 ал. 3 НПК той се представя на съда с толкова преписа, колкото са подсъдимите.

20. Съобразно чл. 247в ал. 1 НПК съдията-докладчик разпорежда изпращането на този обвинителен акт на подсъдимия, като неговото редовно получаване е предпоставка за продължаване на производството – чл. 247в ал. 3 НПК, вкл. и за провеждане на разпоредителното заседание, където се обсъжда процесуалната редовност на този обвинителен акт – чл. 248 ал. 1 т. 3 и чл. 248а НПК.

21. Съобразно чл. 276 ал. 1 НПК председателят на състава прави доклад, в който посочва основанията за образуване на съдебното производство – т.е. посочва обвинителния акт. След това, съобразно чл. 276 ал. 2 НПК, председателят на състава дава възможност на прокурора да изложи обстоятелствата, включени в обвинението – т.е. да посочи основните елементи от обвинителния акт.

22. Съобразно чл. 287 ал. 3 НПК, при изменение на обвинението, съдът отлага съдебното заседание, за да даде възможност на подсъдимия и неговия защитник да се подготвят по него. Тази норма е разбираана и като обхващаща задължението на съда да уведоми защитата за измененото обвинение, ако това е направено извън открито съдебно заседание.

23. Следователно, според НПК, съдът е органът, който е отговорен за надлежното уведомяване на подсъдимия за обвинението, вкл. и за правната квалификация на това обвинение. Това е така както относно първоначалното обвинение, формулирано в обвинителния акт, така и при измененото обвинение, по реда на чл. 287 НПК. Макар и обвинението винаги да е формулирано от прокурора, все пак съдът е отговорен това обвинение да достигне до знанието на подсъдимия и на неговия защитник. Също така съдът е органът, задължен да предприеме нужните действия, за да осигури правото на защита на подсъдимия против това обвинение.

IV. Правен режим на изменение на обвинението и служебната преквалификация в акта по същество

24. Изменението на обвинението пред първата инстанция се регулира от чл. 287 ал. 1 НПК. То се прави от прокурора, когато установи необходимост от 1) съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението или 2) прилагане на закон за по-тежко наказуемо престъпление, или 3) и двете едновременно.

25. Но не е възможно прокурорът да измени обвинението ако прецени, че следва само да се приложи закон за не по-тежко наказуемо престъпление и няма съществена промяна на фактическите обстоятелства.

26. Причина за тази невъзможност е липсата на необходимост. И по-конкретно съдът има правомощието служебно – без да е нужно съответно изменение на обвинението – да постанови осъдителна присъда по съвсем различна правна квалификация, стига тя да не е по-тежко наказуема.

27. Така относно първата инстанция, съобразно трайното тълкуване на чл. 287 ал. 1 и чл. 304 НПК, няма процесуална пречка съдът служебно, без съответно искане от прокурора, да признае подсъдимия за виновен за друго престъпление, различно от посоченото в обвинителния акт, без съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението, ако това друго престъпление не е по-тежко наказуемо. А това означава да приложи закон за същото, еднакво или по-леко наказуемо престъпление.

28. Така относно втората инстанция, съобразно изричния текст на закона – чл. 337 ал. 1 т. 2 НПК – въззивният съд може да приложи закон за същото, еднакво или по-леко наказуемо престъпление.

29. Така относно третата инстанция, съобразно изричния текст на закона – чл. 354 ал. 2 т. 2 НПК – касационният съд може да приложи закон за еднакво или по-леко наказуемо престъпление.

30. И в трите разглеждани случаи – първа, втора и трета инстанция – съдът не се нуждае от съответно изменение на обвинението, за да постанови своя осъдителен съдебен акт. Той може да го постанови служебно, по своя преценка, без да бъде отправено преди това съответно искане от страна на прокурора.

31. И в трите разглеждани случаи няма изискване (установено от закона или от съдебната практика) съдът предварително да уведоми защитата за възможността да приложи закон за не по-тежко наказуемо престъпление в своя акт по същество и така да ѝ даде възможност да се изложи правни доводи в тази насока.

V. Историческо развитие на института на изменението на обвинението, в светлината на органа, който е компетентен да го направи.

32. Съобразно чл. 202 ал. 1 НПК (1952 г), съдът може директно с присъдата си да приложи закон за по-леко или еднакво наказуемо престъпление, ако установи такива фактически обстоятелства, които водят до извод за прилагането му. В този случай оправдава подсъдимия по правната квалификация, посочена в обвинителния акт.

33. Изискване за уведомяване на подсъдимия за възможността да бъде осъден по правна квалификация, различна от онази, посочена в обвинителния акт, е поставено само ако новата правна квалификация се отнася до по-тежко наказуемо престъпление. В този случай съдът сам формулира и предявява на подсъдимия обвинението – чл. 202 ал. 2 НПК (1952 г).

34. Съобразно чл. 285 ал. 1 НПК (1974 г, до редакцията в ДВ бр. 70/99) съдът прекратява съдебното производство и връща делото на прокурора, с цел повдигане на надлежно обвинение, ако приеме за нужно прокурорът да предяви закон за по-тежко наказуемо престъпление с изменение на обстоятелствената част на обвинението (по-късна редакция – съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението) или закон за същото, еднакво или по-леко наказуемо престъпление при съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението.

35. Съобразно чл. 285 ал. 2 НПК (1974 г, до редакцията в ДВ бр. 28/82) съдът може сам да предяви ново обвинение на подсъдимия, да продължи разглеждане на

делото и да постанови осъдителен съдебен акт по това ново обвинение, ако то касае прилагане на закон за по-тежко наказуемо престъпление, без изменение на обстоятелствената част на обвинението. Съобразно редакцията между ДВ бр. 28/82 и бр. 70/99, в този случай прокурорът предявява новото обвинение, а съдът, ако го приеме, дава възможност на подсъдимия да се подготви по него.

36. Съобразно чл. 285 ал. 1-3 НПК (след ДВ бр. 70/99), прокурорът повдига ново обвинение, ако установи основания за съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението или за прилагане за закон за по-тежко наказуемо престъпление. В този случай съдът отлага съдебното заседание, като дава възможност на страните да се подготвят по новото обвинение; само по изключение може да прекрати съдебното производство и да върне делото на прокурора.

37. В НПК (1974 г), във всичките му редакции, нищо не е казано относно случая, когато съдът приема, че следва да се приложи закон за същото, еднакво или по-леко наказуемо престъпление, но без съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението.

38. Съдебната практика (инерционно, съобразно режима по стария НПК от 1952 г) е приела, че в този случай съдът може направо да се произнесе с присъда:

Решение № 134 от 25.III.1980 г. по н. д. № 110/80 г., П н. о.: „Съдът не е длъжен да прекрати съдебното производство и да изпрати делото на прокурора за допълнително разследване от фазата на съдебното следствие, щом като са възникнали основания за прилагане на закон за по-леко наказуемо престъпление и липсва съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението“.

Решение № 463 от 19.XI.1981 г. по н. д. № 478/81 г., П н. о.: „Не е налице съществено нарушение на чл. 285, ал. 1, т. 2 НПК в случаите на преквалифициране от по-тежкото наказуемо престъпление по чл. 203, ал. 1 НК във връзка с чл. 202, ал. 1, т. 1 НК в по-леко наказуемото такова по чл. 212, ал. 1 НК, без да е налице съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението“.

Решение № 53 от 29.III.1993 г. по н. д. № 913/92 г., П н. о.: „От разпоредбата на чл. 285, ал. 1, т. 2 НПК (по аргумент за противното) следва, че съдът при постановяване на присъдата може да оправдае подсъдимия по първоначалното обвинение и да приложи закон за същото, еднакво или по-леко наказуемо престъпление само ако не се изменя съществено обстоятелствената част на обвинението“.

Решение № 160 от 29.II.1996 г. по н. д. № 929/95 г., II н. о.: „Ето защо изводът, че със съставянето на фактурата подсъдимият Б. е осъществил съставомерно деяние по чл. 308, ал. 1 НК, е необоснован, поради което в тази ѝ част влязлата в сила присъда следва да се отмени... В случая деецът би могъл да носи отговорност за присвояване на власт по чл. 274, ал. 1 НК, ако се установят обективните и субективни признаци на това престъпление. По този въпрос при новото разглеждане на делото първата инстанция би могла да се произнесе при положение, че не констатира съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението, тъй като се касае за по-леко наказуемо престъпление (по аргумент за противното от чл. 285, ал. 1, т. 2 НПК)“.

Решение № 147 от 3.X.1996 г. по н. д. № 755/95 г., I н. о.: „А когато не са налице предпоставките на чл. 285, ал. 1 и 2 НПК, т. е. когато няма съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението и не се касае за прилагане на закон за по-тежко или еднакво наказуемо престъпление, то не е нужно прокурорът да повдига новото обвинение и съдът да го предявява на подсъдимия. В този случай съдът просто оправдава подсъдимия по първоначалното обвинение и след като установи, че поведението на подсъдимия осъществява състав на друго, по-леко престъпление, признава подсъдимия за виновен именно в това по-леко престъпление“.

VI. Извод относно органа, компетентен да измени обвинението

39. Развитието на наказателния процес ясно сочи тенденцията съдът да бъде лишен от правомощието сам да изменя обвинението.

40. Първо той е имал такова правомощие съобразно НПК 1952 г. (т. 33 по-горе), в определени случаи. След това то е намалено в НПК 1974 г., в първоначалната му редакция (т. 35 по-горе, първо изр.). След това то е преминало в прокурора, като съдът може само да потвърди изменението на обвинението (т. 35 по-горе, второ изр.). Накрая, след ДВ бр. 70/99 до наши дни, той вече няма никакви правомощия относно изменението на обвинението (т. 36 по-горе).

41. Това правомощие, с течение на развитието на наказателния процес, последователно е било прехвърляно от съда на прокурора, като понастоящем прокурорът има пълен монопол върху изменението на обвинението в съдебната фаза на наказателния процес.

42. При все това, в нито един момент от 1952 г до сега, съдът не е имал правомощието да изменя обвинението с цел да осигури условия за осъждане с прилагане на закон за не по-тежко наказуемо престъпление, без съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението. Това, обаче, се дължи не на волята на законодателя да предостави това правомощие на прокурора, а на становището на законодателя, подкрепено от съдебната практика, съобразно които в този случай поначало не е нужно съответно обвинение, за да бъде постановен осъдителен съдебен акт по новата, не по-тежка правна квалификация (т. 32, т. 37-38 по-горе).

Приложимо право на ЕС

VII. Относими законодателни актове от правото на ЕС

43. Постановеният пред Конституционния съд въпрос е за конституционното съответствие на законата невъзможност прокурорът да изменя обвинението в определен аспект – с прилагане на закон за не по-тежко наказуемо престъпление, без съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението. Следователно в неговия център е възможността или невъзможността прокурорът да изменя обвинението.

Този въпрос не се регулира от правото на ЕС.

44. Съобразно чл. 6 ал. 1 изр. 1 от Директива (ЕС) 2016/343 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2016 година относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невинност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство, ОВ L 65/1 от 11.03.2016 г, „обвинението носи тежестта на доказване“. Съобразно становището на сезирация съд, тази норма не може да се тълкува като правеща ѝ несъответен национален закон, който ограничава възможността на прокурора да изменя обвинението. Тази норма се противопоставя на това тежестта на доказване да бъде прехвърлена на защитата, в аспекта на представяне на доказателства в подкрепа на твърденията на защитата и в аспекта на последиците при липса на такива доказателства. Тя няма за цел да гарантира определени правомощия на прокурора при доказването на обвинението. По начало тази Директива гарантира правата на обвиняемия и подсъдимия – а не регулира правомощията на прокурора.

45. Съобразно чл. 6 ал. 3 от Директива 2012/13/ЕС на Европейския парламент и на съвета от 22 май 2012 година относно правото на информация в наказателното производство, ОВ L 142/1 от 01.06.2012 г, подсъдимият има право на подробна информация относно обвинението, вкл. и относно правната квалификация, а съобразно чл. 6 ал. 4 подсъдимият има право на информация, когато настъпи промяна във вече получената информация. А такава промяна може да настъпи, ако прокурорът измени обвинението. В този случай, ако съдът допусне това изменение, ще възникне за подсъдимия правото му по чл. 6 ал. 4 от Директива 2012/13 (която има директен ефект) да получи пълна информация за измененията, а също така и ефективни възможности за защита против тези изменения (в процесуален аспект, относно допустимостта на изменението на обвинението и в материален аспект, относно основателността на така измененото обвинение).

46. Следователно чл. 6 ал. 4 от Директива 2012/13 намира проявление само ако има валидно изменение на обвинението. Ако то не е валидно – т.е. няма възможност съдът да постанови съдебен акт по измененото обвинение – то и тази норма не намира приложение.

47. Оттук и изводът, че чл. 6 от Директива 2012/13 не дава никакви правила и не поставя никакви изисквания относно това, по какъв начин следва да се осъществят „...промени в информацията...“ по ал. 4. И по-конкретно, чл. 6 от Директива 2012/13 не се противопоставя на национален закон, който забранява на прокурора да извърши определен вид изменение на обвинението.

48. Следователно – според сезирация съд – нито една от двете Директиви не регулира въпроса за компетентността на прокурора да изменя обвинението. Доколкото сезирацият съд може да прецени, този въпрос не се регулира и от друг законодателен акт от правото на ЕС.

49. Макар и правото на ЕС да не регулира поставеният пред Конституционния съд въпрос, то намира твърде съществено приложение. В действителност именно правото на ЕС – и по-точно последиците от Решение на Съда по С-175/22, довели до нефункциониране на установеният режим за съдебна служебна преквалификация (относно този режим – т. 31, т. 37-38, т. 42 по-горе; а относно неговото нефункциониране – т. 50 и т. 53 по-долу), правят необходимо настоящето запитване.

Поради което именно това Решение на Съда на ЕС е нужно да се посочи – доколкото то обуславя допустимостта на запитването

VIII. Решението на Съда на ЕС по C-175/22

50. В първия диспозитив от Решение от 09.11.2023 г по C-175/22 ECLI:EU:C:2023:844, Съдът на ЕС приема, че не е съответно на чл. 6 ал. 4 от Директива 2012/13 национално правно положение (обусловено от закона и трайната съдебна практика по прилагането му), съобразно което е възможно съдът да постанови акт по същество по правна квалификация, която не е била надлежно предявена на подсъдимия и срещу която той не е можел да се защитава. Съдът на ЕС посочва, че няма никакво значение, че новата правна квалификация се отнася до престъпление, което не е по-тежко наказуемо.

51. При все това Съдът на ЕС приема, че е възможно съдът да постанови осъдителен съдебен акт по правна квалификация, която е различна от онази, посочена в обвинителния акт, но само ако съдът преди това е информирал подсъдимия за нея, като му е дал възможност да подготви защитата си. Информирането на подсъдимия от страна на съда ясно е посочено и във втория диспозитив.

52. Следователно, съобразно Съда на ЕС, е нужно съдът да информира подсъдимия за новата възможна правна квалификация, за да може да я приложи в акта си по същество.

IX. Последици от Решението на Съда на ЕС по C-175/22

53. На първо място това Решение прави европейски незаконосъобразна досегашната национална съдебна практика, съобразно която е възможно съдът да осъди подсъдимия по съвсем различно престъпление (т.е. да приложи различна правна квалификация) от онова, което е било посочено в обв.акт. Това вече е незаконосъобразно (ще противоречи на чл. 6 ал. 3 от Директива 2012/13), доколкото подсъдимият не е бил надлежно уведомен за възможността за такова осъждане и не се е защитавал против новата правна квалификация. В този аспект Решението вече е приложено по настоящето дело, съобразно определението на съда от съдебно заседание от 21.12.2023 г (т. 10 второ изречение по-горе).

54. На второ място това Решение възлага на съда да уведоми подсъдимия за новата възможна правна квалификация и да му даде възможност да подготви защитата си против нея. Това възлагане може да се разбира поне в два различни аспекта. Първият е относно органа, който формулира новата правна квалификация – вкл. и дали това е възможно да е съдът (коментирано по-долу в т. 57-62). Вторият е относно органа, който уведомява подсъдимия за тази нова правна квалификация и му дава възможност да се защити – като несъмнено според Съда на ЕС това е съдът.

55. Относно втория аспект запитващият съд отбелязва, че съобразно НПК няма никаква пречка съдът да уведоми подсъдимия за новата правна квалификация. В действителност това е елемент от правомощията на съда (т. 18-23 по-горе). И по-конкретно, всяко едно обвинение, формулирано от прокурора, следва да бъде представено на съда, като съдът носи отговорността да уведоми подсъдимия за него и да му предостави пълни възможности да организира защитата си против него.

56. Настоящото искане е отправено единствено с оглед първия аспект – а именно относно органа, който може да формулира новата правна квалификация. Поддържа се в настоящето искане, че единствено възможният орган е само прокурорът, но не и съдът. Именно в този аспект е направено искане за обявяване на несъответна на чл. 127 т. 3 пр. 2 от Конституцията на нормата на чл. 287 ал. 1 НПК, в онази нейна част, която не позволява на прокурора да направи изменение на обвинението с прилагане на закон за не по-тежко престъпление.

Х. Решението на Съда на ЕС по С-175/22 и възможността съдът сам да изменя обвинението

57. При обсъждане на това Решение, особено на втория му диспозитив, евентуално може да се достигне до извод, че според Съда на ЕС не би било несъответно на правото на ЕС, ако съдът сам, без инициатива на прокурора, уведоми защитата, че е възможно да постанови осъдителен съдебен акт по друга, не по-тежка правна квалификация, без съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението.

58. При все това е несъмнено, че нито правото на ЕС, нито това Решение, не предоставят такава възможност на българския наказателен съд.

59. По-горе е посочено (т. 44-48), че правото на ЕС не регулира компетентността на прокурора да изменя обвиненията и не регулира ограниченията в тази компетентност. Това се отнася и до съответната компетентност на съда да изменя обвинението. Отново правото на ЕС не я регулира.

60. Решението на Съда на ЕС по С-175/22 също така не може да се тълкува като предоставящо правомощие на националния съд сам да изменя обвинението. То няма такова значение. То само посочва при какви условие един подсъдим може да бъде осъден по правна квалификация, която не фигурира в обвинителния акт.

61. Това е така, видно от предмета на регулиране на двата тълкувани акта – Директива 2012/13 и Директива 2016/343. Нито един от тях не регулира правомощието по формулиране на обвинението, вкл. и в аспекта на приложимата правна квалификация, вкл. и относно това кой правосъден орган има правомощие да изменя обвинението. Тези Директиви защитават подсъдимите – а не регулират разделението на правомощията между съда и прокурора относно формулиране на обвинението

62. Следователно Решението на Съда на ЕС по С-175/22 не е основание за сезиращия съд сам да измени обвинението, като посочи за евентуално приложими правните квалификации на „измама“ и „търговия с влияние“.

Това правомощие – да изменя обвинението, вкл. и само в правната му квалификация – както преди, така и сега – несъмнено принадлежи само на прокурора.

63. Оттук и изводът, че настоящето искане е допустимо – доколкото само прокурорът има правомощието да изменя обвинението, но актуалната редакция на чл. 287 ал. 1 НПК отнема това правомощие на прокурора, в аспекта на изменение на обвинението с цел прилагане на закон за не по-тежко наказуемо престъпление.

XI. Мотиви към поставения въпрос

64. След Решението на Съда на ЕС по С-175/22 вече не може да се приложат националният закон и националните правни традиции (т. 25-31, т. 37-38, т. 42 по-горе), съобразно които съдът може без надлежно обвинение – и свързаното с него осигуряване на право на защита на подсъдимия – да възприеме в акта си по същество друга, различна правна квалификация, вкл. и относима към прилагане на закон за не по-тежко наказуемо престъпление, без съществено изменение на фактическата обстановка. Занапред това би било възможно само след съответно и надлежно обвинение, формулирано от прокурора.

65. Както е посочено по-горе, по делото е налице такова обвинение (т. 11-12 по-горе). При все това е налице пречка съдът официално да приеме това обвинение, като уведоми подсъдимите и техните защитници за него и им даде възможност пълноценно да се защитят против него, вкл. и в аспекта дали то отговаря на изискването за формална редовност. Ако това бъде направено, то – според сезиращия съд – втората

част на първия диспозитив и вторият диспозитив на Решението по С-175/22 ще бъдат приложени.

66. Тази пречка е законовата норма на чл. 287 ал. 1 НПК, която не допуска прокурорът да измени обвинението с цел прилагане на не по-тежко (а в случая по-леко) наказуемо престъпление, без съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението (т. 25 по-горе).

67. Както е посочено, законът не е признал това правомощие на прокурора поради липса на необходимост – тъй като съдът е имал правомощието без надлежно и съответно обвинение сам, в присъдата си, да преквалифицира деянието (т. 26-31). Поради което не е възниквал въпрос за съответствието с чл. 127 т. 3 пр. 2 от Конституцията. Това е така, доколкото практически прокурорът е можел в съдебните прения да изложи доводите си за прилагане на друг наказателен закон, предвиждащ не по-тежко наказание, без съответно изменение на обстоятелствената част на обвинението, като по този начин да поддържа тази алтернативна правна квалификация. Така той надлежно е поддържал избраното от него обвинение.

68. Понастоящем, обаче, вече е налице необходимост да бъде официално обявено изменението на обвинението, с прилагане на закон за не по-тежко наказуемо престъпление, без съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението. След това изменение съдът ще може официално да уведоми подсъдимия и неговия защитник за новото обвинение или новите обвинения, като им даде възможност да подготвят защитата си. Едва след това прокурорът ще може да упражни в пълнота своите правомощия, свързани с поддържане на обвинението, предоставения му от чл. 127 т. 3 пр. 2 от Конституцията и от чл. 46 ал. 2 т. 3 НПК.

69. Следователно, за да бъде надлежно упражнено правомощието на прокурора по чл. 127 т. 3 пр. 2 от Конституцията, единствено поради въздействието на Решението на Съда на ЕС по С-175/22 и поради националната недопустимост съдът сам да изменя обвинението, е нужно прокурорът да измени обвинението, като разшири предмета на делото с твърдение за евентуално прилагане на закон за не-по тежко престъпление. Или, казано с други думи, за да може прокурорът да поддържа обвинението, преди това трябва да е формулирал това обвинение, под формата на изменение на обвинението.

70. Но пречка за това е нормата на чл. 287 ал. 1 НПК, която не му позволява да измени обвинението именно в този аспект – с твърдения за евентуална приложимост на закон за не по-тежко наказуемо престъпление (по настоящето дело се касае за прилагане на закон за по-леко наказуемо престъпление), без съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението.

71. В този аспект сезиращия съд приема, че не е съответна на чл. 127 т. 3 пр. 2 от Конституцията нормата на чл. 287 ал. 1 НПК, в частта, в която не позволява на прокурора да измени обвинението с твърдение, че следва да се приложи закон за по-леко наказуемо престъпление, без съответно изменение на обстоятелствената част на обвинението.

72. Тя не е съответна, доколкото ограничава без действителна необходимост за това правомощието на прокурора да поддържа обвинението, което той има по силата на чл. 127 т. 3 пр. 2 от Конституцията.

73. В действителност оспорената норма на чл. 287 ал. 1 НПК не е създадена с цел такова ограничение, а то е случаен резултат от произнасянето на Съда на ЕС. В действителност именно след това произнасяне се проявява нейното ограничително въздействие върху правомощието на прокурора да поддържа обвинението.

74. При всяко положение, към настоящия момент, нормата на чл. 287 ал. 1 НПК съществено ограничава правото на прокурора да поддържа обвинението, което му е признато от чл. 127 ал. 3 т. 3 от Конституцията и поради това не ѝ е съответна.

75. Ако този аспект на нормата на чл. 287 ал.1 НПК бъде обявена за несъответна на Конституцията, то – при съвместното тълкуване на чл. 127 т. 3 пр. 3 от Конституцията и чл. 287 ал. 1 НПК – съобразно становището на сезирация съд – ще може да се достигне до извод, че прокурорът има признато от закона правомощие да изменя обвинението, дори и когато се касае за нова правна квалификация, относима към по-леко наказуемо престъпление, без съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението.

ХII. Практика на Конституционния съд относно правомощията на прокурора

76. В Решение №7/16.12.2004 г по к.д. № 6/04 Конституционният съд е приел, че: „Всички регламентирани права и задължения на участниците в наказателния процес, както и всяко свързано с тях искане за установяване противоконституционност на отделни разпоредби следва да се преценяват през призмата на формулираната в чл. 1, ал. 1 основна задача на НПК и тогава да се съпоставят с предписанията на основния закон....Следователно при преценката за конституционност на която и да е норма от НПК, засягаща правомощия на прокурора като участник в наказателното производство, трябва да се изхожда от така очертаната ясна конституционна рамка, а именно дали се ограничава възможността на прокуратурата да следи за спазване на законността“.

77. За да се реализира задачата на процеса по чл. 1 ал. 1 НПК е нужно прокурорът да има правомощието да измени обвинението в такава насока, която приеме за удачно, дори и новата правна квалификация да се отнася до прилагане на закон за не по-тежко престъпление. Ако той няма такава правомощие – а то е отречено от чл. 287 ал. 1 НПК – то прокурорът не би могъл да изпълнява възложената му от Конституцията функция да следи за спазване на законността.

78. Понастоящем, макар и случайно и нежелано от законодателя, като пряка последица от действието на правото на ЕС – и по-конкретно като последица от тълкуването на Съда на ЕС на нормата на чл. 6 ал. 4 от Директива 2012/13, направено с Решение по С-175/22 – се оказва, че прокурорът е лишен от своето правомощие да поддържа обвинението по чл. 127 т. 3 пр. 3 от Конституцията. А това води, както се посочва от Конституционния съд в същото това Решение относно законовата регламентация на правомощията на прокурора: „За да е конституционностъобразна, тя трябва да е в синхрон и да не противоречи до степен на отрицание със способите, които са лимитирани и точно формулирани в цитираната разпоредба на чл. 127 от Конституцията, точки 1 – 4“.

79. В случая ясният текст на чл. 287 ал. 1 НПК, конкретно лишаващ прокурора от правомощието да изменя обвинението, когато счита, че следва да се приложи закон за не по-тежко наказуемо престъпление, без съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението, несъмнено противоречи до степен на отрицание на правомощието му по чл. 127 т. 3 пр. 2 от Конституцията да поддържа обвинението.

ХIII. Относно възможността сезирация съд сам директно да обяви несъответствие с Конституцията

80. Изложените по-горе мотиви са проява на убеденост от страна на сезиращия съд за несъответствие на чл. 287 ал. 1 НПК, в аспекта му на недопускащ изменение на обвинението от страна на прокурора, ако се касае за прилагане на закон за не по-тежко наказуемо престъпление, без съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението, с нормата на чл. 127 т. 3 пр. 2 от Конституцията. Поради това възниква въпросът дали, при разпределението на правомощията между обикновения съд и Конституционния съд относно прилагане на Конституцията, не е възможно именно сезиращият съд, по реда на инцидентния съдебен контрол за конституционна съответност на закона (чл. 5 ал. 2 от Конституцията), сам да обяви това несъответствие.

81. Налага се отрицателният отговор. Съобразно становището на сезиращия съд, прякото действие на Конституцията не дава правомощие на обикновен съд да обявява закон за несъответен с Конституцията, а само да тълкува закон така, че да бъде съответен на Конституцията. Това е възможно ако нормата на закона позволява различни тълкувания.

82. В настоящия случай нормата на чл. 287 ал. 1 НПК е очевидно така формулирана, че да изключи от приложното си поле случая на изменение на обвинението с цел прилагане на закон за не по-тежко наказуемо престъпление, без съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението. Поради което и не е възможно да бъде тълкувана по начин, че да допуска такова изменение на обвинението.

XIV. Относно полезния ефект на отговора на Конституционния съд

83. Ако евентуално искането бъде уважено, то единствено ограничението „по-тежко“ в нормата на чл. 287 ал. 1 НПК няма да се прилага. Така тази норма ще предоставя правомощието на прокурора да изменя обвинението с цел „прилагане на закон за наказуемо престъпление“. Новата редакция на нормата ще е годна за тълкуване и приложение, като съобразно становището на сезиращия съд, тя ще се разбира като „прилагане на закон за друго наказуемо престъпление“ – т.е. за всяко друго наказуемо престъпление, независимо от предвидената му наказуемост, в сравнение с първоначалната правна квалификация. Така тя ще се прилага и за закон, предвиждащ по-леко наказуемо престъпление.

84. Оттук, при евентуален отговор по същество от страна на Конституционния съд, респективно дори при уважителен отговор по същество, сезиращият съд ще допусне изменението на обвинението и ще продължи разглеждане на делото.

XIV. Уточнение

85. Евентуално може да възникнат съмнения за допустимостта на искането, като се приеме, че процесното изявление на прокурора (т. 11-12 по-горе) по начало не е изменение на обвинението по своето съдържание (тъй като съдържа алтернативни обвинения). А след като то не е изменение на обвинението, въобще не може да се постави въпросът за липсващото правомощие на прокурора да направи изменение на обвинението с цел прилагане на закон за не по-тежко наказуемо престъпление, без съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението.

86. Следователно, освен въпросът за базисното правомощие на прокурора да изменя обвинението, с цел прилагане на не по-тежко наказуемо престъпление, възниква и въпросът дали той има правомощието измени обвинението така, че новопосоченото не по-тежко наказуемо престъпление да е евентуално – т.е. това обвинение да се разгледа само ако по основното обвинение, което запазва своето правно значение, съдът

постанови оправдателна присъда, приемайки, че деянието – макар и извършено – не попада по тази правна квалификация.

87. Т.е. възникват поне два въпроса – дали прокурорът има правомощието да измени обвинението, визирайки не по-тежко наказуемо престъпление; дали може да го направи по такъв начин, че защитата да бъде изправена пред алтернативни обвинения.

88. По вторият въпрос сезирацият съд сезира Аналитичното звено към ВКС, НО; последното уведоми сезирацият съд, че няма да вземе становище – доколкото решението е отговорност именно на сезирация съд, който разглежда делото.

89. А сезирацият съд приема, че НПК, след като фактически допуска алтернативните квалификации, неизбежно следва да допуска и алтернативните обвинения – доколкото обвинението е предпоставка за предоставяне на правни средства за защита против възприемането в акта по същество на една или друга правна квалификация.

90. Следователно вторият от тези въпроси е решен. Остава да бъде решен първият – който е поставен на вниманието на Конституционния съд.

91. Поради което и на основание чл. 150 ал. 2 вр чл. 149 ал. 1 т. 2 пр. 1 от Конституцията

О Т П Р А В Я И С К А Н Е

до Конституционния съд на Република България за установяване на несъответствие между чл. 127 т. 3 пр. 2 от Конституцията и чл. 287 ал. 1 от Наказателно-процесуалния кодекс относно думите „по-тежко“.

Определението е окончателно.

Председател:

Съдебни заседатели: 1. /

2. /

